

Pfeifer Ferdinánd emlékének

Különlenyomat a M. Könyvker. Évk. IX. folyamából.

Pfeifer Ferdinánd

(1833-1879)

Irta

Sennowitz Adolf

Budapest, 1899

Igaz becsületére válik a magyar könyvkereskedelemnek, hogy sohasem volt híján oly érdemes és jeles szakférfiak egész sorának, kik - míg éltek s pályákon működtek, - kimagaslóbb működésükkel, mint nemkülönben egyéni nemesb tulajdonságaikkal maradandó nyomokat hagytak maguk után s érdemessé tették magukat arra, hogy emléküik megóvassék a feledékenységétől s helyet nyerjenek jeleseink emlékcsarnokában.

E kiváló szakférfiaink sorában Pfeifer Ferdinánd, kinek élet- s pályarajzát adjuk «Évkönyv»-ünk ez idei folyamában, bízvást egyik legelső helyet foglal el, úgy is mint igaz magyar könyvkereskedő s tekintélyesebb kiadó, úgy is mint derék ember s tiszteletreméltó szak- és pályatárs. Már közel húsz esztendeje annak, hogy kikisértük örök nyugvóhelyére a Magyar könyvkereskedők egyletének *első* elnökét s a «Csak szorosán» segédegyletnek tiszteletbeli elnökét, de azért mindnyájan, a kik még élünk s Pfeifer Ferdinándot ismertük, még ma is és folyton-folyvást soha el nem lohadó tisztelettel és szeretettel emlékszünk meg róla s ha most e helyütt ismét felelevenítjük áldott emlékét, ezt nem is annyira mi érettünk, Pfeifer Ferdinánd volt kor- és kartársai miatt tesszük, mint inkább az utókor könyvárús-generációi miatt, hogy ott találják, ott lássák pályánk egyik legjelesbjét, mint a kinek dicső pályafutásán tanulhatnak, buzdulhatnak s büszkélkedhetnek.

Pfeifer Ferdinánd 1833. évi március 19-én született Budapesten s így egyike azon igen keveseknek a régi gárdából, kik született magyarok, épen szülőhelyükön, az ország fővárosában alapították egykor saját üzleteiket. Pfeifer édes atyja, ki, mint már ennek atyja is, régi pesti polgári családból származott, s mindketten mint jobbmódú pékmesterek s beiktatott polgárok voltak ismeretesek, Ferdinándot kellő iskolai kiképzetésben részesítette, amennyiben a pesti gymnasiumon az alsó négy osztályt s azután a szab. nyilvános kereskedelmi tan- és nevelőintézetben három éven át a kereskedelmi pályára szükséges ismereteket kitűnő osztályzattal elvégezte. Szülei, felismervén gyermekük nem közönséges tehetségeit, s minthogy e pályaválasztás az ő hajlamaival is találkozott, a könyvkereskedői pályára szánták Ferdinándot. - Életírója, boldogult Tettey Nándor¹ azt mondja ugyan, hogy ez «gymnasiumi tanulmányainak befejezése után» történt, a miből - Tettey szerint - azt kellene következtetnünk, hogy Ferdinándunk a gymnasium *összes* nyolc osztályát végezte. De mert az ifjú 1848 őszén, a mikor őt szülei kísérletképen az akkor jó hírnévnek örvendő Müller Gyula üzletébe adták gyakoronoknak, alig volt több tizenhat évesnél, ily korban pedig az egész gymnasiumot végezni nem lehet, bizonyossá válik, hogy Ferdinánd szülei őt csupán négy gymnasium-osztály s a három évi kereskedelmi tanfolyam bevégezte után adták új hivatására. Az ifjú azonban gyorsan felismerve, hogy Müller Gyula üzletében nem képezheti ki magát derék szortimenternek, lévén főnöke is inkább vállalkozó-kiadó, mint szortimenter: ferde helyzetének tudatában s tudvágyától ösztökélve, nem nyugodott addig, míg szülei is be nem látták, miszerint a Müllerház nem az az iskola, melyben a hivatottságától áthatott, szélesb igényű s ambiciózus ifjú pályáján való majdani boldogulásának megvethetné a szilárd alapjait. Így jutott aztán a fiatal Pfeifer az 1849-ik év őszén Edelman Károlyhoz, az országos jóhírű Heckenast Gusztáv szortimentjének utódához. Itt töltötte ki - a Müllernél töltött időnek beszámításával - három évi gyakoronoki idejét; itt aztán bő alkalma volt kellő s alapos szakismeretek szerzésére, és itt - mondja életírója - «támadt benne az a gondolat, hogy a magyar irodalom könyvészetének lajstromozása 1800 óta, jó szolgálatot tenne nemcsak a könyvkereskedelemnek, hanem a tudományosságnak is, mert ez a nemzet szellemi erejének fejlődését mutatja ki. Nem egyszer említé, hogy a mi a kereskedőnél a főkönyv, az a nemzetnél az irodalom, és ez a hévmérője művelődésének, nagyságának és életrealóságának. Egy teljes bibliographiával számot vethetünk a nemzet szellemi vagyonáról. Ily ébresztő és serkentő eszméi voltak akkor, midőn a nemzet örvény előtt állott...

¹ L. „Corvina” II. évfolyam 1879. dec. 10. (31. sz.) két és fél hasábnyi életrajzát.

A magyar bibliographia nehéz munkájához szorgalmasan fogott, ebben munkatársa volt neki az akkor ugyanott gyakornokoskodó Tettey Nándor, kinek gondviselésére bízta befejezését...»² Pfeifer azután egy darabig még mint segéd is dolgozott tanító-főnöke oldalán, de tudnivaló lelke csakhamar vándorbotot szorított markába: könyvárúsvilágot látni, a könyvkereskedelem emporiális helyein gyűjteni tapasztalatokat, ez hevíté ambiciózus keblét, ez vonzotta őt már szűknek vélt teréből ki-kí a nagy világba. 1852-ben tanítófőnökének alant a jegyzetben idemellékelt szép tanulólevelével³ csakugyan útra kelt - régi szép könyvárus szokás szerint, megkezdendő vándoréveit; előre elhatározván, hogy sehol hosszabb ideig nem marad, hanem minél tágasabb s messzebb körökben megfordulva, mindenütt újat látva s tanulva, szaktapasztalatait minél jobban kibővítsé s ismereteit gyarapítsa. Először Bremában állapodott meg rövid időre, conditiót vállalván a Heyse-cégnél, mely - mellesleg megjegyezve - ma már nem létezik. Itt 1852-1853-ban tartózkodott. Azután Lipcsébe, ideáljainak Mekkájába vette útját, hol Koehler K. F. tekintélyes házában 1853-tól 1855-ig dolgozott. Itt töltötte vándoréveinek legtöbb idejét. Itt fejlődött ki az a barátságos viszony közte és Koehler közt⁴, mely utóbbit később Pfeifer bizományosává tette, s jelesünk végperceig szakadatlanul fennállott. Utolsó állomása volt Braumüller Vilmosnál Bécsben, 1856-ban. Ez év derekán visszatért szülővárosába, Pestre, azon kész tervével, hogy itt állandósítja magát. Vándorévei tehát mindössze 5-6 évre terjedtek; maga Pfeifer aránylag még igen fiatalon - alig 25 éves korában - fogott saját tűzhelye megrakásához, a mi abban az időben, az abszolutisztikus Bachkorszak fénykorában nem is volt csekély feladat. Csakhogy Pfeiferünk akkor már volt az a talpra esett s derekasan rátermett ember, duzzadó fiatal tetterővel, hajthatatlan szilárd jellemmel s bámulatos energiával, hogy az eléje gördülő nehézségeket s akadályokat leküzdje, eltávolítsa. Aztán az akkori Pestnek viszonyai is, a társadalmiak ép úgy, mint az irodalmiak és könyvkereskedelmiek, korántsem voltak oly kedvezőtlenek önállósítási szándékához, mint azt némely akkori kortársak a mai nemzedékkel helytelenül elhithetni akarnák. Ellenkezőleg: a Világos óta leigázott nemzet kéretlenül-kelletlenül már beletörődött a megváltozott viszonyokba. A főváros mind nagyobb lendületnek indul; a kereskedelem és ipar sem pang többé. A társadalmi élet is - bár sajna - még német szellemben, de csak élénkül és ami az irodalmat és vele a könyvkereskedelmet illeti, ezek folytonos viszonylatukban határozottan bizonyos virágzásnak indulnak. Misem bizonyítja jobban, hogy Pfeifer Ferdinánd nem választott alkalmatlan, rossz időt önállósítására, mint az a körülmény, hogy példáját ugyanabban az 1857-iki esztendőben még két pesti kartársa követte, megnyílván május 1-én Ráth Mór, augusztus 1-én pedig Oszterlamm Károly nagyobb szabású üzletei. Megszerezvén hozzá a helytartósági concessiót, Emich Gusztáv «nemzeti» könyvkereskedését 1856 végén (a szortimentet) vette

² Ezen könyvészet - ugyancsak Tetteynek idézett életrajzához tett jegyzete szerint - 1879-ben is volt még Tettey birtokában, ki azt 1882. végével be is fejezte. Az egész 66 nagy ív.

³

ZEUGNISS.

Herr Ferdinand Pfeifer aus Pest welcher seine am 1-ten Oktober 1848 in dem Geschäfte des Herrn Julius Müller hier begonnene Lehrzeit vom Oktober 1849 bis Oktober 1851 in meiner Buchhandlung fortsetzte und vollendete, gebe ich hierdurch das ehrenvolle Zeugnis, dass er sich während dieser Zeit meine vollste Zufriedenheit erworben hat, und dem Geschäfte mit seltenem Fleisse, Interesse und Treue angehörte, so dass ich ihm zu seinem fernern Fortkommen von Herzen Glück wünsche, und Jedermann aus voller Ueberzeugung bestens anempfehlen kann.

Pest, den 9-ten Oktober 1851.

CARL EDELMANN
Buchhändler.

⁴ Kinek az időben Stuttgartban is volt szortiment-üzlete, a hol Pfeifer egy ideig szinte dolgozott.

meg, «mely akkor - írja Tettey - Vérei József⁵ ügyigazgatása alatt az egész országban elágazott összeköttetéseinél fogva, a magyar irodalom központját képezte. Üzletét 1857. évi január hó elsején nyitotta meg. Pfeifer, az új birtokos, szelleménél fogva és tapasztalataihoz képest igen ügyesen tartotta fel és aknáztta ki a kínálkozó előnyöket, úgyannyira, hogy rövid idő után úgyszólván az egész ország értelmisége az ő üzletében sereglett össze.»

Nem találjuk fölöslegesnek teljes terjedelmében ide iktatni Pfeifernek azon mintaszerű körlevelét, mellyel az összkönyvkereskedelemnek bemutatkozott. Miután előbb Emich Gusztáv körlevele szokásos módon jelenti szortiment-üzlete eladását, következik Pfeifer körlevele, mely - íme - így hangzik:

Pesth, den 1. Jänner 1857.

P. P.

Bezugnehmend auf vorstehende Mittheilung, erlaube ich mir, Sie geziemend in Kenntniss zu setzen, dass ich nach erlangter hoher obrigkeitlicher Bewilligung, am heutigen Tage die Sortiments-Buchhandlung des Herrn Gustar Emich ohne Activa und Passiva käuflich übernommen und dieselbe vom heutigen Tage an für alleinige Rechnung, unter meinen eigenen Namen

FERDINAND PFEIFER

fortführen werde.

Durch die zum Geschäftsbetriebe nöthigen Kenntnisse, welche ich mir in den geachteten Häusern der Herren C. Edelmann hier, K. F. Koehler in Leipzig, Joh. Georg Heyse in Bremen, Franz Koehler in Stuttgart, Perthes Besser & Mauke in Hamburg, Wilhelm Braumüller in Wien erworben habe, sowie durch hinreichende Geldmittel und genaue Kenntniss der hiesigen Verhältnisse unterstützt, wird es mein unablässiges Bestreben sein, den bisherigen Ruf des Geschäftes nicht nur zu bewahren, sondern demselben auch regeres Leben und grösseren Aufschwung zu verleihen, wozu ich mir erlaube Ihr gütiges Vertrauen in Anspruch zu nehmen; durch prompte Erfüllung meiner Verbindlichkeiten werde ich mich Ihres Vertrauens würdig beweisen und hoffe se die Verbindung mit mir zu einer angenehmen zu machen.

Ich bitte demnach mir ein Conto zu öffnen, meine Firma auf Ihre Leipziger Auslieferungsliste zu setzen und das von heute ab für Rechnung der Emich'-schen Sortiments-Buchhandlung Gelieferte auf meine Rechnung zu übertragen. Die diesjährigen O. M. Disponenden werde ich mit Genehmigung der Herren Verleger übernehmen und vertreten und ersuche deshalb diejenigen Herren, welche mich mit ihrem Vertrauen nicht beehren wollen, mir gefälligst anzuzeigen, dass sie mit der Uebernahme der Disponenden nicht einverstanden sind, damit ich dieselben rechtzeitig zurücksenden kann.

Unverlangt bitte ich mir wegen der grossen Entfernung von Leipzig keine Novitäten zu senden, dagegen ersuche ich um rechtzeitige Einsendung aller Circuläre, Wahlzettel, Prospecte u. s. w., wonach ich meinen Bedarf selbst wählen werde. Zur Besorgung von Inseraten, sowie zur Verbreitung von Anzeigen und Plakaten, halte ich mich bestens empfohlen und verspreche ich deren gewissenhafteste und zweckmässigste Verbreitung.

Meine Commissionen hatten die Güte zu übernehmen: für Leipzig Herr K. F. Koehler, für Wien die Herren Tandler & Cie, welche auf Verlangen bereit sind, über mich jede gewünschte Auskunft zu ertheilen und stets mit Cassa versehen sein werden, um fest Verlangtes, dort, wo mir Credit verweigert werden sollte, einzulösen.

Schliesslich ersuche ich Sie von meiner Unterschrift gefälligst Notiz zu nehmen empfehle mich hochachtungsvoll ergebenst

FERDINAND PFEIFER.

⁵ Az „Athenaeum” későbbi igazgatója.

Pfeifer e körleveléhez, lipcsei bizományosának, Koehler K. F.-nek következő ajánló levele van csatolva:

ZEUGNISS.

Sehr gerne komme ich dem Wunsche Herrn Ferd. Pfeifer nach - sein vorstehendes Circular, bei der Uebernahme des Emich'schen Sortiments-Geschäftes - mit einigen Worten zu begleiten. Ich kann den Herren Collegen Pfeifer, den ich seit 10 Jahren persönlich kenne, - der sowohl in meinem früherem Stuttgarter Geschäfte, als in dem hiesigen arbeitete, als einen reelen und gebildeten jungen Mann aufrichtig empfehlen, der gewissenhaft und prompt seinen Verpflichtungen stets nachkommen wird, um so mehr, da ihm erforderliche zum soliden Geschäfts-betriebe zu Gebote stehen. - Ich bitte ihm Ihr Vertrauen zu Theil werden zu lassen. - Leipzig, 12. December 1856.

K. F. KOEHLER

S valóban, aki, mint Pfeifer Ferdinánd, egy oly szolid alapú üzlethez jut, mint volt Emich Gusztáv nemzeti könyvkereskedése, s aki, mint ugyancsak Pfeiferünk, oly egyéni, szaki s szellemi kvalifikációkkal lép az ily aranybánya élére: annak csupán a jó Isten áldására van szüksége, hogy teljes boldogulását lelje vele. - És Pfeiferünket, mint arra minden tekintetben a legméltóbbat, meg is áldotta a Teremtő. Szortimentje elejétől fogva mind haláláig egyike a legelsőeknek volt a piacon, a nélkül, hogy valaha a nagyhangú reklámcsinálás hozzá nem méltó eszközéhez nyúlt volna, melytől egész jelleme iszonyodott. Szerényen, de annál szerényebben, zajtalanul, de annál áldásosabban vezette szortimentjét, melynek vevőközönségét házához bilincselni annyi szép és nemes tulajdonsága volt. Üzletvitele minden tekintetben mintaszerű volt. Pontos és lelkiismeretes az önmegtartóztatásig és szorgalmas olyan, hogy munkaképessége szinte közmondásossá vált. És ezzel bizvást majdnem mindent elmondottunk, amit Pfeiferről, a szortimenterről elmondhatni. Még csak Schultz Adressbücher-jei nyomán jegyzünk fel egyet-mást, ami az üzlet kultörténetére bir némi érdeklődéssel. Azon cégekhez tartozott, Schultzban egy W. betű jelöli, t. i. külföldi nővált maga választotta (wählt). Magyar és magyarországi nem magyar szortimentet, egyebek közt az akadémia kiadványait is szállította, valamint hirdetések, antiquárjegyzékeket stb.-t közvetített szortimentje érdekében. Lipcsei bizományosa, üzlete megnyitásától kezdve haláláig, a vele baráti viszonyban állt egykori főnöke, Koehler K. F., Bécsben eleinte Tendler és társa (1857-1859), majd Manz és társa (1860-1861), 1862-től 1867-ig a Wallishausner-féle ház képviseli Pfeifert, 1868-tól 1872-ig pedig a Beck-féle egyetemi könyvkereskedés. Végre 1873-ban Reger K.-ra ruházta bizományát, mely cég azokat haláláig, 1879-ig kezelte. Szortimentje több későbbi derék könyvárúsnak kiképző iskolája volt, «s akik - mondja Tettey - üzletében mint segédek találtak alkalmazást, boldogan emlékeznek vissza arra az időre, melyben e humánus és jóindulatú férfiúval érintkeztek.» Az ismertebbek közül, kik hosszabb őt töltötték nála, voltak: Nagel Bernát, Wajdits József (N.-Kanizsa), Demjén László (Kolozsvár), Aigner Lajos, Weber Henrik, Weismann Adolf, Knoll Károly, Szolcsányi Gyula (Eger) stb.

Pfeifer 1859-ben, már önállósága harmadik évében megnősült, hitvestársul vevén Prückler Anna kisasszonyt, egy pesti tekintélyes család sarját, «kivel - mondja Tettey - 20 évi páratlan hű és boldog szeretetben egyesülve, a jó feleség volt férjének ösztönzője...» Szeretettel méltó egyszerűségében csak otthonában kereste boldogságát s minden üzleti ambíciója, minden férfias öntudata s társadalmi belértékének dacára Pfeifer sohasem vágyódott bármely irányban is tündökölni, magát előtérbe helyezni. A tekintélyes cégtulajdonos beérte egyszerű tagságával Oesterr. Buchhändler-Verein-ban, a nélkül, hogy egyszersmind a «Börsen-Verein»-beni tagságot áhítozta volna. Csak mikor 1878-ban a régi vaskalapos «Pester Buchhändler-Gremium» szabadelvűbb alapokon magyar könyvkereskedők országos egyletével

átalakult, nem térhetett ki azon megtiszteltetése elől, mellyel a közbizalom Pfeifer Ferdinándot ültette az elnöki székbe. Ő volt tehát a főnökök egyletének első elnöke. Mily nagyra-becsülésben részesült pesti kartársai részéről, azt fényesen bizonyítja azon szép lendületes átírat, melyet ez alkalomból az alakuló bizottság intézett hozzá, s melyet oly fényes adatnak egész terjedelmében iktatunk ide, a mely jelesünket az ő egész dicső valójában bemutatja. S valóban, ha egyetlenegy más adattal sem bírnánk, mely Pfeifer Ferdinánd egykori kimagasló pályafutását hirdeté az utókornak: ez az egy fényes documentum is elég volna, hogy őt legjobbaink, legjelesbjeink sorába helyezze. Ez átírat következő:

Budapest, 1878. aug. 14.

Tisztelt kartárs úr!

A „Magyar könyvkereskedők egylete” megalakulása a megvalósulás útján halad. A számtalan beérkezett iratok, egyleti tagokul való bejelentések és az alakuló közgyűlésén résztvenni óhajtok nagy száma bizonyítja, miszerint Magyarország könyvárusait áthatotta azon tudat, mennyire szükséges és mily nagy horderejű az egylet megalakulása.

Hogy a fiatal egyesület azon tekintélyben részesüljön, a mely kitűzött céljainak elérésére szükséges, kell, hogy annak élén egy olyan férfiú álljon, ki úgy tiszteletreméltó személyisége, mint kiváló üzleti szoliditása folytán méltó az elnöki tisztségre és képes az egylet nagy és komoly érdekeit úgy az egyletben, mint az egyleten kívül is kellően képviselni. Ezen körülményeket megfontolva, a helybeli könyvkereskedők azon meggyőződésre jutottak, miszerint, hogy az egylet fennálljon és áldásos működést fejthessen ki: *okvetlen szükséges*, hogy Önt, tisztelt kartárs úr! állítsa az egylet élére, illetőleg az elnöki tisztséget Önnek ajánlja fel. A helybeli könyvkereskedők utolsó gyűlése, melyen 11 cég volt képviselve, minket bízott meg, hogy - mint szokás - egy a választásra ajánlandók névsorát állítsuk össze, mely a közgyűlésnek elfogadásra lesz ajánlandó. Az általános hangulatot szem előtt tartva, az Ön nevét tettük elsőnek és meg vagyunk róla győződve, hogy Ön, kit a helybeli könyvkereskedők úgy is már évek óta mint vezetőjüket tekintenek és már több ízben is mint elnökük szerepelt: a magyar könyvkereskedelem annyira szükséges emelésének érdekében az elnöki tisztséget nem fogja visszautasítani. Kiváló tiszteletünk nyilvánítása mellett maradtunk, a kandidáló-bizottság:

WEISZMANN ADOLF,
HOROVICZ C. GUIDO, KÓKAI LAJOS.

S midőn 1879. évi nov. 27-én jobblétre szenderült, a magyar könyvkereskedők fiatal egylete méltán jelenthette gyászkeretben őszinte nagy fájdalommal jelöl: ⁶

Pfeifer Ferdinánd nincs többé!

Egyletünk tisztelt és szeretett elnöke félévi súlyos és kínos betegség után tegnap meghalt.

Mit vesztett benne a magyar könyvkereskedelem, mit különösen egyletünk, azt mindnyájan mélyen érezzük, de még hiányzik a szó, mely azt méltó szavakban magyarázhatná.

A világ egy nemesszívű, derék, becsületes embert vesztett benne! Béke hamvaira!

Budapest, 1879. nov. 28-án.

A MAGYAR KÖNYVKERESKEDŐK EGYLETE

Ennél szebb gyászemléket embernek, kartársnak emelni nem lehet, s ez fölér egy hosszú nekrológgal s életíróját úgyszólván felmenti a panegirista szerepe alul!

⁶ A „Corvina” ugyanaz évi 30-ik számának homlokán.

S most térjünk át Pfeifer Ferdinánd kiadói tevékenysége vázolásához, mely téren kitűnő szolgálatokat tett a magyar irodalomnak s hazája közművelődésének. Igenis, mint fővárosi kiadó is előkelő helyet foglalt el. Ne feledjük, hogy mint Emich Gusztáv «nemzeti» könyvkereskedésének az utódja s mint született magyar, kiadói téren is mindenha nemzeti missziót teljesíteni életcéljául tűzte ki magának. Kiadványainak legterjedelmesebb és legmegbízhatóbb jegyzékét, melyet maga a cég készített, a Russel-féle «Gesammt-Verlags-Katalog» XII-ik kötete tartalmazza. Nem kevesebbet, mint 628 olyan munkát 938 kötetben mutat ki ezen jegyzék, melyet Pfeifer F. vagy maga kiadott, vagy bizományban bírt 1857-től, bezárólag 1879-ig. És a legjellemzőbb e tekintélyes kiadványi állománynál az, hogy csupán 2 latin és 7 német munkán kívül a többi 619 mű mind a magyar nemzeti irodalmat gazdagítja! És ez azon momentum, mely Pfeifer kiadói működését oly fényes világításba helyezi s őt a magyar könyvkereskedelem ünnevelt korifeusai közé emeli, emlékezetét pedig megörökíti.

Mindjárt 1857-ben, üzlete megalapítása első évében tíz, 1858-ban tizenegy, 1859-ben (osztrák-francia háború) hat művel lépett a könyvpiacra. Az új alkotmányos aera beköszöntével könyvprodukcója rohamosan emelkedik. 1860-ban 25, a rákövetkezőben 32 munkával gyarapítja irodalmunkat s így munkálkodik váltakozó számarányokban tovább zajtalanul, de serényen és céltudatosan. Ha kiadványainak terjedelmes jegyzékét figyelemmel átvizsgáljuk, szinte látni vélünk bizonyos rendszerességet, mely szerint kiadványait létesíti, vagy máséit a magáéval akár bizományilag, akár vétel útján szaporítani törekszik. De érezni is vélünk, t. i. azt a szellemet, mely kiadói működését észrevehetőleg átlengi, s mely szellem nem másban, mint abban nyilvánul meg, hogy igazán szolgálni kíván nemzetének s irodalmának. És ebben aztán megnyilatkozik jelesünk ama fenkölt jellemvonása, mely neki első helyet biztosított hazai könyvkereskedőink soraiban.

Először is szakok szerint csoportosítva Pfeifer F. kiadványait bezárólag 1879-ig (haláláig), azok következőleg alakulnak:

Tudomány-szak	Munka
Hittudomány és bölcsészet	20
Jogtudomány, politika stb.	117
Orvosiak	22
Földrajz, úti rajzok	4
Történelem	50
Mennyiségtan	3
Természettudományok	8
Nevelés, tanügy	11
Ifjúsági iratok és képes könyvek	53
Nyelvészet (szakszótárak)	23
Hadtudomány stb.	10
Kereskedelem, ipar	3
Gazdaság, háztartás stb.	9

Szépirodalom	1. Általában	11	
	2. Regények, beszélek	116	
	3. Költői művek	16	
	4. Színdarab	<u>146</u>	289
Vegyesek			<u>6</u>
		928 kötetben munka:	628
10 füzet (100 lap) rajzminta, 60 lap színnyomatú bibliai szemléltető kép.			

A Russel-féle jegyzékben mindössze csak 37 munka van (1879-ig) bizományinak csillaggal jelölve, de tekintve sok munkának nyomdahelyét s egyéb provenienciáját, a Pfeifernél bizományban volt művek számát száznál is többre lehet tenni. A kimutatott 628 műből nyolcvan végkép elfogyottnak van jelezve, a mi mindenesetre csak az illető kiadványok jóságáról s kelendőségéről tanuskodik.

Ha már most az egyes tudományzakokat vesszük szemügyre, legott megállapodunk a szépirodalmi csoportnál, mely a legmagasabb munkaszámot mutatja ki. Csakhogy e tekintélyes számhoz egyrészt a «Nemzeti színház és Népszínház könyvtára» (141. számmal) szolgáltatja az anyagot; másrészt pedig az a Friebeisz-kiadat «Szépirodalmi Csarnok» szapora köteteiből kerül ki. Másodsorban Pfeifer kiadványai közül a jogtudományi szak van legjobban képviselve: 117 munkával. Eltekintve a bőven képviselt politikai röpirat-irodalomtól, e szakot számra nézve a Pfeifer-féle Törvények s azoknak külön kiadásai gazdagítják. Következik az ifjúsági iratok és képes könyvek csoportja 53 művel, ezt pedig követi a történeti szak, mely 50 munkát mutat ki s megjegyezhetjük, hogy legjavarészben magyarországi vonatkozásúakat. E számarányokból világos képet nyerünk azon irányzatokról, melyek Pfeifert mint kiadót vezérelték működésénél. Mindamellet nem tartjuk szükségesnek - akárcsak kiválóbb reprezentánsaiban - e helyütt bemutatni Pfeifer F. kiadványait. Elég, ha azon jelesebb írók neveit említjük fel, kik Pfeiferben találtak kiadójukra. - Szépirodalmi téren a magyar írók közül ott van a három Beöthy, Berczik Árpád, Degré Alajos, Dózsa Dániel, Gyulai Pál, Jókai Mór, Kemény Zsigmond, Királyi Pál, Petőfi Sándor, Remellay Gusztáv, Szathmáry P. Károly, Szigligeti, Thaly Kálmán, Tóth Ede, Vas Gereben stb. A külföldi nevesebb írók közül említjük Féval, Gaboriau, Kock, Marlitt, Montépin, Mühlbach, Ponson du Terrail, Sand Gy., Sue Jenő stb. világhírű neveit.

1877-ben megindította a «Történeti regénytár»-t, melyből ez évben és a következőben 13 füzet jelent meg Jókai Mór két regényével: A «Névtelen vár» és az «Asszonyi hajszál»-lal. Ennek folytatásául «Jókai Mór újabb munkái. Népszerű kiadás» címen 16-rétben 1878/79-ben kiadta 24, 50 kros füzetekben, vagyis 13 kötetben Jókainak újabb regényeit. E vállalatot Pfeifer örökösei is folytatták.

Szépirodalmi téren Pfeifernek egyik legkiválóbb, sőt mondhatni, hogy nagyszerű kiadói vállalata «A nemzeti színház könyvtára», melyet 1871-ben indított meg, ugyanez évben hozván belőle 23 számot. Halálának éve, 1879. végéig 133 szám került belőle a könyvpiacra. E mellé társvállalatot is indított «A népszínház könyvtára» címen 1875-ben, de ebből - Russel szerint - 1877-ig mindössze csak 8 szám látott napvilágot. Tudvalevőleg mindkét vállalat a szinpadokkal szemben csak mint kézirat jelenik meg, s az előadási engedélyek megadását külön egyezmények szabályozzák. A jogtudományi szak kiválóbb írói: Deák Ferencz, Friedmann Bernát, Herczegh Mihály, Knorr Alajos, Matlekovits Sándor, Ökröss Bálint, Pauler Tivadar, Récsi Emil, Wenczel Gusztáv, Wenczel Tivadar, Zlinszky Imre stb. Pfeifer

kedvelt törvények gyűjteménye az 1865-1868-ik törvényekkel 1869-ben meg, s Pfeifer haláláig 12 évfolyamra gyarapodott.

A történelmi csoportot diszítik: Danielik N. J. püspök, Frankl Vilmos (Fraknói püspök), Gyárfás István, Kerékgyártó Árpád, Lamartine A., Montalambert, Pesty Frigyes, Szilágyi Sándor, Szokoly Viktor és mások, kik mind becses művekkel gazdagították Pfeifer kiadójuk útján a magyar irodalmat.

A természettudományi csoportban Kurr ásványtani és a Schubert-féle állat- s növénytani szemléltető képes művek vonják magukra figyelmünket, melyekkel Pfeifer az ismert esslingeni Schreiber-féle szemléltető taneszközöket magyar szöveggel ellátva honosította meg nálunk. Régebben Pfeifernek jelentékenyebb képeskönyv-kiadványai is voltak (húsznál is több), de ez irányban felhagyván tevékenységével, ma már csak egynéhánya kapható. A többiek már könyvjegyzékében is mint elfogyottak szerepelnek.

Ellenben igen kelendő vállalata a «Pfeifer Ferdinánd Ifjúsági könyvtára», melyet 1875-ben létesített, hozván Hoffmann és Höcker közkedveltségű ifjúsági iratait jó magyar fordításban 4-4 képpel, 50 kros kötetekben. 1877-ig 32 kötetke látott napvilágot.

A tankönyvirodalmi téren is megpróbálta szerencséjét Pfeifer F. Így Riedl Szende nyelvtanait s olvasókönyveit adta ki, melyek közül a német nyelvtan már 1876-ban érte volt hatodik kiadását. Warga János latin nyelvtana 2 részben, Schultz után dolgozva, szintén jó kelendőségnek örvendett; az I. részből 1875-ben már a 6-ik, a II. részből 1873-ban már az 5-ik kiadás került forgalomba. Gyulai Béla magyar nyelvtanából még életében rendezte a harmadik kiadást; ma pedig már a 10-ik kiadás van használatban.

Ha meggondoljuk, hogy Pfeifer alig rövid huszonhárom éven át állott üzlete élén, kiadói tevékenységének ezen eredménye igazán nagymérvűnek mondható, ha mindjárt bizományi cikkeit levonásba hozzuk is.

Még így is bemutatva őt, mint igazi magyar kiadót, megértjük, hogy miért is részesül Pfeifer Ferdinánd még holta után is folyton-folyvást olyan csodaszerű nagy tiszteletben s becsülésben mindnyájunk részéről; s megértjük ezt annál jobban, ha ide átvesszük ama jellemzését, melyet boldogult életírója, Tettey Nándor, Pfeifernek egykori tanuló társa s mindhaláláig legőszintébb tisztelője, élet- s pályarajzában hagyott ránk.

Ő talán a legjobban ismerte Pfeifert s az ő szavai, a minő igazak, olyan bensők, magasztosak, lelket emelők. «Minden cselekedete - így írja - az érett megfontolás kifolyása volt s eme kiváló előnyei által kedveltje lőn a közönségnek és az irodalom korifeusainak is... Jótékonyágában áldozatkész,⁷ jellemében határozott, meggyőződéséhez pedig tántoríthatlanul hű volt. A haszonlesés nála sohasem lépett előtérbe és inkább kész volt kárt vallani, semhogy önérzete ellen cselekedjék, minek következtében újraébredésünk korszaka után az 1869-iki törvények és rendeletek *hivatalos* kiadásától az akkori kormány által megfosztatott, mert nyíltan és minden eréllyel az ellenzékhez csatlakozott, hol Jókai Mór megválasztásában vezérszerepet játszott.

A közönség előtt lelkiismeretes kereskedő, az írók előtt becsületes kiadó, a kartársak előtt őszinte barát, személyzetének pedig méltányos főnöke volt...

Legjobbaink egyikét ragadta ki közülünk a kérlelhetlen halál, ki az életpályánkon haladóknak egyik kiváló díszje volt és kinek síremlékére őszinte, meleg tisztelettel és szeretettel tesszük le elismerésünk babérmagját.

Isten áldása emlékezetének!»

⁷ Már 1854 óta haláláig tagja volt a Berliner Unterstützungs-Vereinnek is.

Mindnyájan tudjuk, hogy a boldogultnak üzlete, gyermekei nem lévén, rokon örökösei kezére jutott s öccse, Pfeifer István úr avatott vezetése alatt mind mai napig fennáll és virul; fennáll ugyanabban a fenkölt tiszta szellemben ugyanazon a szolid és tekintélyes alapon s virul mint egészséges gyümölcsös hajtása annak a terebélyes, izmos fának, melyet már több mint fél-századdal ezelőtt áldott kezével elültetett a Pfeifer-üzletház jeles alapítója. A jelen, az ő élő nemzedékeivel még nem a történelemé s mi csak Pfeifer Ferdinánd élet- s pályarajza megírására szorítkozni kívánunk; azért az üzlet történetét alapítója halálával, az 1879. esztendővel bezárjuk, kívánva a folyton-folyvást viruló üzletnek, hogy ne is érvük el életünkben azt az időt, midőn Pfeifer Ferdinánd tiszteletreméltó czége folytatólagos krónikásakép szerepelnünk kellene.